

Research Article

Character Strengths of Iranian Adolescents

M. Jabbari^{1*}, Sh. Shahidi², M. Mazaheri² & L. Panaghi³

1. Ph.D. of Psychology, Faculty of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Email: jabari.mahsa@gmail.com
2. Professor, Faculty of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
3. Associate Professor, Family Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract

Aim: Character strengths are one of the important issues in positive youth development. The purpose of this qualitative study was to investigate the special character strengths of Iranian adolescents. **Method:** The statistical population of the study consisted of child and adolescent's specialists and adolescents of Tehran city who were entered this study non-randomly and voluntarily. The specialist group (including psychologists, counselors, and teachers) was ten people. Adolescents consisted of two groups of nine-grade students (seven girls, six boys, M age:14/5 years old). Data were analyzed using the content analysis method (concept-driven). **Results:** Specialists uttered positive traits such as "learning fast", "loyalty", and "keeping secrets" as Iranian adolescents' specific character strengths. In the adolescents' group "purity", "qeirat/gheirat", and "chastity" were declared as special strengths of Iranian youths. **Conclusion:** Characteristics mentioned by specialists can't be considered as character strengths because they don't have the ten criteria of the character strength but characteristics mentioned by adolescents such as modesty/inhibition, zeal, and chastity have some of these criteria and the addition of these traits to the 24 character strengths could be offered. These findings were discussed in the context of Iranian culture.

Key words: *Adolescents, Character Strengths, Positive Psychology*

Citation: Jabbari, M., Shahidi, Sh., Mazaheri, M., & Panaghi, L. (2021). Character Strengths of Iranian Adolescents. *Quarterly of Applied Psychology, 15(3):355-380.*

توانمندی‌های منشی نوجوانان ایرانی

مهسا جباری^{۱*}، شهریار شهیدی^۲، محمدعلی مظاهری^۲ و لیلی پناغی^۳

۱. دکتری روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. ایمیل: jabari.mahsa@gmail.com
۲. استاد دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.
۳. دانشیار پژوهشکده خانواده، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: توانمندی‌های منشی یکی از موضوعات مهم در رشد و تحول مثبت کودکان و نوجوانان به حساب می‌آیند. هدف از مطالعه کیفی حاضر، شناسایی توانمندی‌های منشی خاص نوجوانان ایرانی بود. **روش:** جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصان حوزه کودک و نوجوان و نوجوانان شهر تهران بود که به شیوه غیراحتمالی و به صورت داوطلبانه در این پژوهش وارد شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته و بحث در گروه‌های متمرکز استفاده شد. گروه متخصصان (شامل روان‌شناسان، مشاوران و معلمان) ده نفر بود. گروه نوجوانان شامل دو گروه از نوجوانان کلاس نهمی (هفت دختر، شش پسر، میانگین سنی نوجوانان: ۱۴/۵ سال) بود. داده‌ها با روش تحلیل محتوا (محتوا محور)، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. **یافته‌ها:** متخصصان صفاتی مثبت مانند "زود یاد گرفتن مطالب"، "وفاداری" و "رازداری" را به عنوان ویژگی‌های خاص نوجوانان ایرانی برشمردند. در گروه نوجوانان، "حیا"، "غیرت" و "عفت" به عنوان توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی مطرح شدند. **نتیجه‌گیری:** ویژگی‌های مطرح شده توسط متخصصان، نمی‌توانند به عنوان توانمندی منشی در نظر گرفته شوند؛ زیرا ملاک‌های ده‌گانه توانمندی منشی را ندارند؛ اما ویژگی‌های مطرح شده توسط نوجوانان ایرانی، یعنی "حیا"، "غیرت" و "عفت" برخی از این ملاک‌ها را دارا هستند و می‌توان اضافه شدن آن‌ها به مجموعه ۲۴ تایی توانمندی‌های منشی را پیشنهاد داد. این یافته‌ها در زمینه‌ی فرهنگ ایرانی مورد بحث قرار گرفتند.

کلید واژه‌ها: توانمندی‌های منشی، روان‌شناسی مثبت‌نگر، نوجوانان

استناد به این مقاله: جباری، مهسا، شهیدی، شهریار، مظاهری، محمدعلی، و پناغی، لیلی. (۱۴۰۰). توانمندی‌های منشی نوجوانان ایرانی. فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی کاربردی، ۱۵ (۳ پیاپی ۵۹): ۳۸۰-۳۵۵.

مقدمه

از زمان شکل‌گیری نظام طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها در اوایل قرن ۲۱ میلادی، موضوع "توانمندی‌های منشی"^۱، یکی از مسائل مورد توجه و مهم در روان‌شناسی مثبت‌نگر بوده است (هاینز، کرم و راج، ۲۰۱۹). در سال ۲۰۰۴ میلادی، پیترسون و سلیگمن به همراه تعداد زیادی از همکارانشان، یک راهنمای جامع برای طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها ارائه دادند. آن‌ها در این مجموعه، شش فضیلت^۲ کلی و جهان‌شمول (خرد و دانش، دلیری، انسانیت، عدل/انصاف، میانه‌روی، تعالی) و ۲۴ توانمندی منشی که در ذیل این فضایل قرار می‌گیرند را معرفی کردند. فضایل، صفاتی اصلی هستند که فیلسوفان اخلاق و عالمان مذهبی آن‌ها را ارزشمند دانسته‌اند و آن‌ها خصوصیات محوری ارزشمند در تمام فرهنگ‌ها هستند. توانمندی‌های منشی، مواد روان-شناختی - فرآیندها یا مکانیزم‌هایی - هستند که فضایل بزرگ‌تر (به طور مثال، خرد، انسانیت، تعالی) را تعریف می‌کنند (پیترسون و سلیگمن، ۲۰۰۴). توانمندی‌های منشی، بخشی از هویت افراد هستند و زمانی که ابراز می‌شوند می‌توانند منجر به دستیابی به پیامدهای مثبت برای خود فرد و دیگران شوند (نیمک، ۲۰۱۸). فهرست شش فضیلت و ۲۴ توانمندی منشی به همراه تعاریف آن‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. طبقه‌بندی شش فضیلت محوری و ۲۴ توانمندی منشی

- ۱. فضیلت خرد و دانش:** توانمندی‌هایی شناختی که مستلزم کسب و به کار بردن دانش است. خلاقیت: فکر کردن به شیوه‌های نو، جدید و سازنده برای انجام کارها. کنجکاوی: علاقه داشتن به تمام تجارب در حال وقوع. عشق به یادگیری: تسلط یافتن بر مهارت‌های جدید، موضوعات و ابعاد مختلف دانش. ذهن باز: توانایی فکر کردن به همه ابعاد یک موضوع و آزمون آن موضوع با در نظر گرفتن همه جوانب. دیدگاه/وسعت دید: توانایی مشاوره دادن عاقلانه به سایرین.
- ۲. فضیلت دلیری:** این فضیلت دربرگیرنده توانمندی‌هایی هیجانی است که تمرین اراده برای به ثمر رساندن اهداف با وجود مخالفت‌های درونی و بیرونی می‌باشند. شجاعت: نترسیدن از تهدید، چالش، سختی یا درد/رنج. پشتکار: تمام کردن و به انجام رساندن آن‌چه که فرد شروع کرده است. صداقت: بیان حقیقت و نشان دادن خود به شکل واقعی (همان گونه که فرد هست). شور و شوق / سرزندگی: زندگی کردن با هیجان و انرژی.
- ۳. فضیلت انسانیت:** توانمندی‌هایی بین فردی که شامل "توجه کردن به دیگران و دوست بودن با آن‌ها" می‌باشند.

^۱. character strengths

^۲. virtue

- عشق / محبت: ارزشمند دانستن روابط نزدیک با دیگران.
هوش اجتماعی: آگاه بودن از انگیزه‌ها و احساسات خود و سایرین.
مهربانی: لطف کردن به سایرین و خوبی کردن به دیگران.
۴. **فضیلت عدالت**: توانمندی‌های شهروندی (مدنی) که زیربنای زندگی اجتماعی سالم می‌باشند.
کارگروھی: به عنوان عضوی از یک گروه یا تیم خوب کار کردن.
عدل و انصاف: با همهٔ مردم بر اساس مفاهیم انصاف و عدالت، به یک شکل رفتار کردن.
رهبری: سازماندهی فعالیت‌های گروه تا رسیدن به هدفی مشترک.
۵. **فضیلت میان‌رویی**: توانمندی‌هایی که از فرد، در مقابل افراط محافظت می‌کنند.
بخشایش: بخشیدن افرادی که کار اشتباهی انجام داده‌اند.
تواضع و فروتنی: اجازه دادن به این‌که کمالات و مهارت‌های افراد، خود گویای همه چیز باشند.
دور اندیشی / احتیاط: در انتخاب‌ها مراقب بودن. نگفتن یا انجام ندادن کارهایی که ممکن است پشیمانی به بار آورد.
خودتنظیمی: تنظیم کردن آن‌چه که شخص احساس می‌کند و انجام می‌دهد.
۶. **فضیلت تعالی**: توانمندی‌هایی که ارتباط با جهانی بزرگتر است و زندگی را معنادار می‌سازند.
ستایش زیبایی و محاسن: توجه کردن و تحسین زیبایی و/ یا اجراهای ماهرانه در همهٔ ابعاد زندگی.
قدرشناسی: آگاه و ممنون بودن از چیزهای خوبی که اتفاق می‌افتد و شکرگزاری کردن به خاطر آن‌ها.
امید: انتظار بهترین را برای آینده داشتن و تلاش برای رسیدن به آن.
شوخ‌طبعی: خندیدن و خندانیدن، دیگران را دوست داشتن، لبخند آوردن به لب‌های سایرین.
معنویت: داشتن عقاید منسجم درباره‌ی هدفی والاتر و معنای زندگی.

توانمندی‌های منشی، یکی از موضوعات اساسی رشد و تحول مثبت کودکان و نوجوانان هستند (پارک، ۲۰۰۴؛ شک، دو، زو و چای، ۲۰۱۹) و همان‌طور که نتایج مطالعات متعدد نشان می‌دهد توانمندی‌ها با بسیاری از شاخص‌های سلامت و بهزیستی روانی نوجوانان مانند رضایت از زندگی (به‌طور مثال، بلانکا، فراگوت، اورتیزتالو و بندایان، ۲۰۱۸؛ وانگر، گاندر، پرویر و راج، ۲۰۱۹)، شادی و خودکارآمدی (خسروجردی، حیدری، قنبری و پاکدامن، ۱۳۹۹)، عملکرد بهتر تحصیلی و همچنین رضایت تحصیلی (به‌طور مثال، تانگ، لی، داو، مو و چنگ، ۲۰۱۹؛ سالملا و آسیاتی، ۲۰۱۵) ارتباط معنادار دارند. در واقع، مطالعات جدید نشان می‌دهند که توانمندی‌های منشی، فراتر از توانایی‌های شناختی می‌توانند دستیابی به دستاوردهای آموزشی را پیش‌بینی کنند (وانگر، هولنستاین، وف و راج، ۲۰۲۰). افزون بر این، یافته‌ها حاکی از وجود ارتباط میان توانمندی‌های منشی و انواع مشکلات هیجانی و رفتاری در نوجوانان هستند (به‌طور مثال، جباری، شهیدی، پناغی، مظاهری و ابرلی، ۲۰۲۱؛ کاباکچی، ۲۰۱۹). در مجموع می‌توان گفت که توانمندی‌های منشی یکی از عوامل محافظتی مهم در دورهٔ حساس نوجوانی هستند و می‌توانند مانند یک ضربه‌گیر عمل کنند. همان‌طوری که در یک مطالعه نشان داده شد توانمندی‌های منشی، بیشتر

از سایر مؤلفه‌های مرتبط با تاب‌آوری، یعنی هیجان‌های مثبت، خودکارآمدی، حمایت اجتماعی، اعتماد به نفس و رضایت از زندگی، تاب‌آوری را پیش‌بینی کردند (مارتینز-مارتی و راج، ۲۰۱۷). بنابراین لازم است این موضوع مهم در مطالعات مربوط به نوجوانان مورد توجه و بررسی قرار گیرد. یکی از منابع مهمی که به شناختن بهتر توانمندی‌های منشی نوجوانان کمک می‌کند، نظام طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها است.

برای تدوین نظام طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها، پیترسون و سلیگمن (۲۰۰۴) و همکارانشان متون فلسفه، اخلاق، آموزش اخلاقی، روان‌شناسی و الهیات را در فرهنگ‌های مختلف و با زبان‌های متفاوت در طول ۲۵۰۰ سال گذشته، بررسی و تلاش کردند تا صفات محوری ارزشمند مشترک در تمامی این مکاتب، فارغ از فرهنگ و زبان را پیدا کنند. در واقع، سازندگان این نظام قصد داشتند یک طبقه‌بندی جامع و فرهنگ‌ناسته تهیه کنند که در تمام دنیا کاربرد داشته باشد. با این حال، مانند هر پروژه‌ای، مطالعه آن‌ها نیز با محدودیت‌هایی همراه بود. برای تهیه فهرستی از صفات مثبت در سراسر دنیا، مهم‌ترین فرهنگ‌های کهن که در طول تاریخ، زندگی مدنی انسان‌ها را تحت تأثیر قرار داده‌اند، بررسی شدند. بدین ترتیب، کنفوسیوس و تائوئیسم از "چین"، بودائیسم و هندوئیسم از "جنوب آسیا"، آثار یونان باستان، یهودیت- مسیحیت و اسلام از "غرب" انتخاب شدند. آن‌ها تنها برخی از مهم‌ترین متون نوشتاری را از هر یک از این سنت‌ها انتخاب کردند و سپس، سعی کردند با بررسی دقیق و عمیق این متون، فهرستی جامع از خصوصیات مثبتی که در تمامی آن‌ها مشترک بود را تهیه کنند.

اگرچه می‌توان متون یهودیت و مسیحیت را که برای تهیه این نظام طبقه‌بندی استفاده شدند، به عنوان بخشی از منابع موجود در ایران پیش از اسلام و همچنین متون اسلامی را به عنوان بخشی از منابع موجود در ایران پس از اسلام به شمار آورد؛ با این حال، سازندگان این مجموعه، تمدن ایرانی و متون مهم مربوط به آن را مستقلاً در پژوهش خود مورد مطالعه قرار ندادند. افزون بر این، پیترسون و سلیگمن (۲۰۰۴) از میان متون مهم اسلامی، فقط کتاب "فصول المدنی" فارابی را مورد بررسی قرار دادند. اگرچه در نظر گرفتن آثار این فیلسوف بزرگ در این مجموعه، گامی مهم و ارزشمند است؛ با این حال، تنها تکیه کردن بر کتاب وی، به عنوان معرفی جامع و کامل از آثار اسلامی بدون در نظر گرفتن سایر منابع مهم اسلامی کافی به نظر نمی‌رسد. بنابراین، طبیعی است که در کنار شباهت‌های زیادی که انتظار می‌رود در رابطه با ابعاد مختلف این نظام طبقه‌بندی در جامعه‌ی ایرانی دیده شود، تفاوت‌هایی نیز به دلیل ویژگی‌های خاص جامعه‌ی ایرانی، یافت شود که بررسی این موضوع نیاز به انجام پژوهش‌های بیشتر در این زمینه دارد.

علاوه بر این، سازندگان این نظام و سایر پژوهشگران همواره در پژوهش‌هایشان روی ضرورت انجام مطالعات بیشتر به جهت بررسی جهان‌شمول بودن این مجموعه، در زمینه‌های فرهنگی مختلف تأکید داشته‌اند (به طور مثال، پارک، ۲۰۰۴؛ پلسیس، ساکاگی و بروین، ۲۰۱۵؛ کپییلو، نولز، مان و دلگانو-رومرو، ۲۰۱۴؛ مگیارمویی، ۲۰۱۴). نتایج مطالعات محدودی که در رابطه با سنجش توانمندی‌های منشی در جوامع مختلف انجام شده‌اند نیز مؤید این نکته‌اند که بررسی جنبه‌های گوناگون این طبقه‌بندی در سایر جوامع ضروری است. به بیانی دیگر، یافته‌های این پژوهش‌ها، در کنار فراهم آوردن شواهدی در جهت جهان‌شمول بودن این نظام طبقه‌بندی، وجود تفاوت‌هایی در رابطه با ابعاد مختلف این مجموعه در فرهنگ‌های مختلف را نیز نشان داده‌اند. به طور مثال، برخی از پژوهشگران معتقدند که اگرچه رشد شخصیت در دوره نوجوانی، همواره یکی از دغدغه‌های مهم روان‌شناسان و متولیان امر آموزش بوده است، با این حال همچنان توافق نظر در رابطه با چگونگی تعریف و مطالعه‌ی شخصیت و ابعاد مختلف آن از جمله توانمندی‌های منشی وجود ندارد (مالی، لیا و دیمون، ۲۰۱۷). محقق دیگری نیز تأکید می‌کند که در مطالعه توانمندی‌ها، باید به نقش فرهنگ توجه کرد؛ زیرا ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی نیز می‌تواند توانمندی به شمار رود (مک‌کامن، ۲۰۱۲). همچنین، برخی دیگر معتقدند که در چگونگی ادراک و گزارش افراد با زبان‌ها، جنسیت و گروه‌های قومی در رابطه با توانمندی‌های منشی، تمایزات فرهنگی وجود دارد (پلسیس و بروین، ۲۰۱۵). علی‌رغم محدود بودن حجم مطالعات درباره توانمندی‌های منشی در جامعه ایرانی، نتایج برخی مطالعات جدید نشان‌دهنده تفاوت بودن تعریف برخی از توانمندی‌های منشی و همچنین طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها در فرهنگ ایرانی بوده است (جباری، شهیدی، پناغی و مظاهری، ۱۳۹۸؛ حسنی‌راد، خدایاری‌فرد و حجازی، ۱۳۹۹). جباری و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که تعاریف تعدادی از توانمندی‌های منشی مانند پشتکار، کنجکاوی و هوش اجتماعی با تعاریف ارائه شده از توانمندی‌ها توسط پیترسون، سلیگمن و همکارانشان (۲۰۰۴) شباهت دارد. همچنین بر اساس یافته‌ای این پژوهش، تعاریف تعدادی از توانمندی‌ها مانند شجاعت، شور و شوق و صداقت در جامعه ایرانی متفاوت بود. افزون بر نتایج این بررسی، حسنی‌راد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی دیگر که با هدف شناسایی و طبقه‌بندی توانمندی‌های منشی و فضایل با توجه به فرهنگ ایرانی در میان دانشجویان ایرانی انجام شد، به جای تقسیم‌بندی شش‌گانه فضایل و ۲۴ گانه‌ی توانمندی‌های منشی، مدلی شامل چهار فضیلت و ۱۳ توانمندی با توجه به اولویت‌های جامعه‌ی ایرانی به دست آوردند. نتایج این پژوهش‌های جدید و ایرانی مؤید وجود تفاوت‌های فرهنگی در رابطه با

توانمندی‌های منشی و فضایل در جامعه‌ی ایرانی هستند و لزوم انجام مطالعات فرهنگی روی ابعاد مختلف این نظام را برجسته می‌سازند.

علاوه بر تأکید محققان به لزوم مطالعه‌ی توانمندی‌های منشی در جوامع و فرهنگ‌های مختلف، توجه به نکته‌ای دیگر نیز اهمیت و ضرورت بررسی‌های فرهنگی را برجسته می‌سازد. با یک بررسی اجمالی به راحتی می‌توان دریافت که تعداد بسیار زیادی از مطالعات روان‌شناسی از جمله مطالعات در حوزه‌ی توانمندی‌های منشی، بر روی نمونه‌های غربی، تحصیل کرده، صنعتی شده، ثروتمند و دموکراتیک^۱ (WEIRD) است. بررسی‌های اخیر، نه تنها وجود تغییرپذیری چشمگیر در خصوصیات روان‌شناختی افراد در سراسر جهان را تأیید می‌کنند، بلکه بر خاص بودن ویژگی‌های این نمونه‌های عجیب نیز تأکید دارند. بسیاری از این تغییرات روان‌شناختی به این دلیل است که افراد به لحاظ روانی خودشان را با مسائل مختلفی سازگار می‌کنند که این مسائل در هر جای دنیا با جای دیگر متفاوت است (شولز، بهرامی‌راد، بوچامپ و هنریچ، ۲۰۱۸). بنابراین، نمی‌توان نتایج یافته‌های مطالعاتی که بر اساس نمونه‌های غربی انجام شده است را به راحتی و بدون در نظر گرفتن ملاحظات فرهنگی به همه‌ی افراد جهان تعمیم داد و نیاز است که پژوهش‌های بیشتری، خارج از بستر غربی این پژوهش‌ها و در دیگر نقاط دنیا انجام گیرد (هنریچ، هینه و نورنزیان، ۲۰۱۰). برخی محققان معتقدند تئوری‌های روان‌شناسی تنها زمانی قابل تعمیم دادن به تمام جمعیت‌های انسانی هستند که داده‌های حمایت‌کننده از جمعیت‌های متنوع انسانی داشته باشند. بررسی‌ها نشان می‌دهند که صرفاً ترجمه‌ی مدل‌های مبتنی بر روان‌شناسی جوامع WEIRD برای درک کامل روان‌شناسی انسان و به طور خاص مطالعات حوزه‌ی اخلاقی کافی نیستند (عطاری، گراهام، و دهقانی، ۲۰۲۰).

مجموع آن‌چه گفته شد، یعنی اهمیت و نقش توانمندی‌های منشی در دوران نوجوانی، در کنار محدودیت‌هایی که تهیه‌کنندگان این نظام داشته‌اند؛ نتایج مطالعات گوناگون که نشان‌دهنده وجود تفاوت در رابطه با ابعادی از نظام طبقه‌بندی در جوامع مختلف‌اند؛ همچنین، پیشنهاد پدیدآورندگان این نظام و سایر محققان برای انجام پژوهش‌های بین‌فرهنگی به همراه این نکته که مطالعات در رابطه با توانمندی‌های منشی در جامعه‌ی ایرانی بسیار محدود و اندک‌اند؛ پژوهشگران را بر آن داشت تا به عنوان یکی از اولین گام‌هایی که در پژوهش‌های ایرانی انجام می‌شود، توانمندی‌های منشی نوجوانان ایرانی را مطالعه کنند. به بیانی دیگر، تلاش برای شناسایی "توانمندی‌های خاص جامعه‌ی ایرانی" که یکی از تمدن‌های کهن و غنی در تاریخ بشر به شمار

1. Western, Educated, Industrialized, Rich, & Democratic (WEIRD)

می‌رود، می‌توانست منجر به یافتن موضوعات فرهنگی ارزشمند و مختص جامعه ایرانی شود. امکان دارد مطالعات فرهنگی بتوانند با در نظر گرفتن ملاک‌های یک توانمندی، صفات جدیدی را به این مجموعه‌ی ارزشمند اضافه کنند و بدین ترتیب دامنه کاربرد آن را گسترش دهند. بررسی این موضوع در جامعه ایرانی، مهم‌ترین هدف این مطالعه بود. بنابراین، این مطالعه با هدف شناسایی توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی با در نظر گرفتن نظر متخصصان، معلمان و نوجوانان ایرانی انجام شد.

روش پژوهش

این مطالعه، پژوهشی کیفی با روش تحلیل محتوا^۱ است. تحلیل محتوا روشی شایع در مطالعات کیفی، برای شناسایی، تحلیل و نهایتاً گزارش طبقات^۲ و مضامین^۳ در داده‌ها هستند (براون و کلارک، ۲۰۰۶). جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصان حوزه کودک و نوجوان و همچنین نوجوانان شهر تهران بودند که به روش غیراحتمالی و داوطلبانه وارد مطالعه شدند. متخصصین، شامل پنج روان‌شناس / مشاور، سه معلم دوره‌ی متوسطه و دو معلم- مشاور که همگی بیش از پنج سال سابقه‌ی کار با نوجوانان را داشتند (جمعاً ۱۰ نفر) بودند. همچنین شرکت‌کنندگان در بحث‌های متمرکز شامل یک گروه هفت نفری از دانش‌آموزان دختر کلاس نهم و یک گروه شش نفری از پسران کلاس نهمی بودند. در این مطالعه، برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش، از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته و بحث در گروه‌های متمرکز^۴ استفاده شد.

روال انجام مصاحبه به این صورت بود که پس از ارائه توضیحاتی در رابطه با پژوهش و کسب رضایت از متخصصان برای ضبط مکالمات، در محل کار متخصصان مصاحبه صورت می‌گرفت. در مرحله بعدی، هر یک از ۲۴ توانمندی منشی به شرکت‌کنندگان ارائه و در رابطه با هر یک از آن‌ها بحث و گفتگو می‌شد. یکی از مهم‌ترین سؤال‌های مصاحبه، سؤال‌هایی بازپاسخ با این مضمون بودند که آیا توانمندی‌هایی خاص جامعه ایرانی (نوجوانان ایرانی) وجود دارد/ند که در فهرست ۲۴ تایی که مرور شده است، وجود نداشته باشد/ند؟ اگر بله چه توانمندی‌هایی؟ نوجوانانی که این توانمندی به خصوص را دارند چه ویژگی‌هایی دارند؟ نشانه‌های شناختی، هیجانی و رفتاری توانمندی مد نظرشان چیستند؟ سپس پاسخ هر یک از سؤال‌ها با پرسیدن سؤال‌های پشتیبان مورد مذاقه و بررسی بیشتر قرار می‌گرفتند. ملاک تعیین حجم نمونه، ضابطه‌ی اشباع در پژوهش‌های کیفی بود. روش کار در مرحله دوم بدین شکل بود که پس از

1. content analysis

2. categories

3. themes

4. focus group discussion

انتخاب یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه به صورت در دسترس، در جلسه‌ای گروهی، پژوهش و اهداف آن برای دانش‌آموزان مقطع نهم شرح داده شد. سپس داوطلبین شرکت در پژوهش، پس از اخذ رضایت‌نامه کتبی از والدینشان، در دو جلسه‌ی دو ساعته که در مدرسه برگزار شد شرکت کردند. هدف از برگزاری جلسه‌ی اول، آشنایی دانش‌آموزان با پژوهش و اهداف آن، ارائه‌ی مطالب آموزشی و کاربردی در رابطه با روان‌شناسی مثبت‌نگر و برقراری ارتباط بهتر با آن‌ها بود. در واقع این جلسه به عنوان قدرشناسی از همکاری دانش‌آموزان و جلب اعتماد و افزایش انگیزه‌ی آن‌ها برگزار شد. در جلسه‌ی بعدی، تعریف توانمندی‌های منشی و بررسی توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی به صورت گروهی مورد بحث و بررسی قرار گرفت. به منظور افزایش کیفیت گردآوری اطلاعات، در هر یک از گروه‌ها، پژوهشگر به عنوان تسهیلگر و یک دستیار پژوهشی به عنوان کاتب برای ثبت تمام مشاهدات و گفتگوها حضور داشتند. تحلیل کیفی نتایج به دست آمده از پژوهش، بر اساس دیدگاه سیه و شانون (۲۰۰۵) انجام شد. این محققان، تحلیل محتوا را به سه رویکرد "معمول، مستقیم/ محتوا محور و خلاصه" تقسیم‌بندی کردند. در این مطالعه، برای تحلیل نتایج از رویکرد "معمول" استفاده شد. در این روش، پس از مرور دقیق متن، مفاهیم اصلی و مرتبط شناسایی و برجسته می‌شوند. سپس، این قسمت‌های مشخص شده کدگذاری می‌شوند. در نهایت، کدها در طبقات و زیرمجموعه‌های مربوط به خود جای می‌گیرند (سیه و شانون، ۲۰۰۵). به منظور افزایش صحت یافته‌های پژوهشی، از چندین منبع^۲ برای به جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. به بیانی دیگر، برای بررسی تعریف توانمندی‌های منشی، تنها به بررسی نظرات روان‌شناسان و مشاوران اکتفا نشد و با معلمان، به عنوان صاحب‌نظرانی که تجربه‌ی کار و تعامل با نوجوانان را دارند، نیز مصاحبه شد. همچنین نظرات نوجوانان نیز در بحث گروهی مورد توجه قرار گرفت. واری‌شرکت‌کننده^۳، روشی دیگر برای سنجش اعتبار داده‌های به دست آمده بود. بدین منظور کدگذاری و زیرطبقات به دست آمده به دو نفر از شرکت‌کنندگان در پژوهش بازگردانده شد و آن‌ها صحت یافته‌ها را تأیید کردند. همچنین از روش واری‌توسط هم‌تا^۴ استفاده شد. کدسیستم‌ها، کدگذاری‌ها و تحلیل‌های تعدادی از مصاحبه‌ها و بخش‌هایی از بحث‌های متمرکز گروهی به چهار نفر از متخصصان آشنا با حوزه پژوهش‌های کیفی داده شد. نظرات آن‌ها با نتایج به دست آمده شباهت و همپوشانی داشت که نشان‌دهنده اعتبار و مورد اطمینان بودن یافته‌های به دست آمده است.

1. conventional, directed/concept-driven, summative

2. triangulation

3. member check

4. peer check

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی متخصصین / معلمین / مشاوران، در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان

شرکت‌کننده	جنسیت	سن	شغل	تحصیلات	سابقه‌ی کار
۱	زن	۳۵	معلم/ مشاور	کارشناسی ارشد	۶ سال
۲	زن	۴۶	معلم	فوق دیپلم	۲۶ سال
۳	مرد	۳۸	روان‌شناس	دکتری	۸ سال
۴	زن	۴۸	روان‌شناس	کارشناسی ارشد	۲۰ سال
۵	زن	۳۶	روان‌شناس	دکتری	۱۰ سال
۶	مرد	۳۱	روان‌شناس/ مشاور	دکتری	۷ سال
۷	مرد	۳۹	معلم	کارشناسی	۲۰ سال
۸	مرد	۴۷	معلم	کارشناسی ارشد	۲۵ سال
۹	مرد	۴۰	معلم/ مشاور	کارشناسی ارشد	۱۰ سال
۱۰	زن	۳۲	روان‌شناس	دانشجوی دکتری	۵ سال

شرکت‌کنندگان بحث در گروه‌های متمرکز، شامل هفت دختر با میانگین سنی ۱۴/۵۷ و شش پسر با میانگین سنی ۱۴/۵ بود. در ادامه، مهم‌ترین یافته‌های پژوهشی در دو قسمت مربوط به گروه متخصصان و گروه نوجوانان ارائه می‌شوند.

گروه متخصصان

پنج متخصص معتقد بودند که نوجوانان ایرانی توانمندی خاص دیگری ندارند که در مجموعه این ۲۴ توانمندی، ذکر نشده باشد. سایر متخصصان ویژگی‌های زیر را به عنوان توانمندی خاص نوجوانان ایرانی برشمردند:

≠ اطلاعات عمومی بالا

شرکت‌کننده شمارهٔ سه: "حالا اگه بخوام به چیز خاص نوجوانای ایرانی رو بگم.. خب.. داشته‌هاشون، حالا نالچ میشه، پوینت آو ویو، دیدگاهشون وسیعه، خیلی اطلاعات دارن از همه چیز. خب این یک چیز مثبت".

≠ بازداری رفتاری بالا

تعریف: اجتناب از انجام رفتارهای پرخطر (در مقایسه با نوجوانان سایر کشورها) مانند داشتن رابطه جنسی.

شرکت‌کننده شماره ۵ سه: "دوم بازدارنده‌های نوجوانان ایرانی من فکر می‌کنم بالاست، درسته این محصول تربیت سختگیرانه و تا حدی دینی و جدایی جنسیت و فلان، ولی میزان مواد، رفتارهای جنسی خطرناک، اینها در نوجوانان ما به نسبت به نظرم کمتره یعنی فضا، فضای نسبتاً سالم‌تریه حالا، و این رفتارهای پرخطر کمتر دیده میشه بازدارنده‌هاشون به نسبت بقیه بالاست".

• زود یاد گرفتن مطالب

شرکت‌کننده شماره ۵ هفت: "بچه‌های ایرانی گیرایی فوق‌العاده بالایی دارن. مصاحبه‌گر: گیرایی همون آی کیوئه منظورتون یا نه متفاوته تعریفتون؟ آی کیو نه. تحلیل خوب و درک مطلبه. خوب درک می‌کنند. زود می‌فهمند مطلب رو".

• ایفای چندین نقش به طور همزمان

شرکت‌کننده شماره ۵ چهار: "ولی یه چیزی که من تو نوجوانان ایرانی می‌بینم مولتی فکتوریال شدنشونه. یه نوجوان ممکنه همزمان تو جبهه‌ی نوجوانی خودش بجنگه سعی می‌کنه هوای پیروگروپشو داشته باشه ازونا هم عقب نیوفته مدرسه خیلی بهش گیرندن با خونواده‌اش هم دیل بکنه. یعنی ممکنه یه نوجوان همزمان سه تا رول رو یا سه تا داستان مختلف رو تو سه تا محیط مختلف ایفا بکنه که بتونه حداقل نیازهاشو برآورده بکنه".

• سرسختی

تعریف: منظور از این ویژگی این بود که به عقیده شرکت‌کننده شماره ۵ شش، تعدادی از نوجوانان ایرانی قادر هستند خود را از شرایط سختی که در جامعه کنونی ایران وجود دارد، نجات دهند و موفقیت و کامیابی دست یابند. از نظر ایشان، این ویژگی ترکیبی از امید، خلاقیت، پشتکار، انعطاف‌پذیری، شجاعت، دوراندیشی و ریسک‌پذیری می‌باشد.

شرکت‌کننده شماره ۵ شش: "یه ویژگی‌ای هست حالا نمی‌دونم بشه اسمش رو گذاشت توانمندی یا نه. اما بعضی نوجوانان تو جامعه ما اینو دارن.. نوجوان برای خودش یه راه جدید باز می‌کنه.. ولی خودش رو می‌کشه بیرون یه نجات بخشی داره یه انگیره نجات بخشی داره برای خودش.. واقعاً یه ترکیبی انگار از نوآوری و امید و سماجت و همه‌ی ایناس که انگار محدودیتی که توی جامعه ما روی بچه‌ها ایجاد می‌شه این ویژگیه رو توشون زنده می‌کنه.. هم یه نوع آینده‌نگریه هم یه انعطاف‌پذیری توشه، هم توش شجاعت، ریسک‌پذیری".

• وفاداری / با معرفت بودن (بین همسن و سالان)

شرکت‌کننده شماره دو: "به نظر من بچه‌های ایرانی خیلی با معرفتند. البته بین خوداشونا. یعنی وفادارن به هم. پشت نمی‌کنن به هم. حتی اگه دوستشون خطا کنه بازم پیشش می‌مونن".

• رازداری (بین همسالان)

شرکت‌کننده شماره دو: "یه چیز دیگه هم هست. نوجوونا خیلی رازدارن. خیلی کم پیش میاد بیان دوستشونو لو بدن یا حرف‌هاشو به کسی بگن. من فک کنم نوجوونای ما اینم دارن".
در کنار این ویژگی‌های مثبت، تعدادی از متخصصین، علی‌رغم پرسش درباره نکات مثبت و توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی، ابتدا نکات منفی و ضعف‌های آن‌ها را برشمردند که ذکر این ویژگی‌های منفی سودمند است و اطلاعات جامع‌تری را در اختیار خواننده قرار می‌دهد:

- بی‌هویتی (نوجوانان ایرانی هویت ندارند)

- بی‌هدفی (نوجوانان ایرانی هدف ندارند)

- حق به جانب بودن

- پرتوقع بودن (دو متخصص این نکته را ذکر کردند)

- خودشیفتگی

- صبر و تحمل نداشتن (ساندویچی بودن)

- پشتکار نداشتن

- لجبازی

- بدخلقی / بداخلاقی

- میل زیاد به برقراری رابطه با جنس مخالف

- اعتیاد داشتن به گوشی

- عدم مسئولیت‌پذیری

به طور مثال، اظهارات یکی از متخصصین در رابطه با نقاط ضعف نوجوانان ایرانی ارائه می‌شود: شرکت‌کننده شماره پنج: "من فقط در نوجوونای ایرانی لجبازی، بدخلقی، بداخلاقی، پرتوقعی، من منم، میل به رابطه‌ی زیاد با غیر همجنس، بعد اعتیاد به گوشی انتظار زیاد رو دیدم. مدارس

به بچه‌ها مسئولیت‌پذیری یاد نمی‌ده. مسئولیت‌پذیر نیستن بچه‌ها. اینا هیچ کدومشون هیچی نیستن". در ادامه، نظرات نوجوانان در رابطه با توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی ارائه می‌شود.

گروه نوجوانان

در گروه پسران، ویژگی‌های مثبت زیر به عنوان توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی بیان شد:

• حیا

✓ خویشتن‌داری

✓ شرم از انجام بعضی کارها

✓ مرز داشتن

✓ کنترل درونی داشتن (پرهیز از انجام برخی از کارها)

تعریف: حیا به معنی خویشتن‌داری، احساس شرمساری داشتن از انجام کارهای ناپسند، حریم و مرز داشتن و توانایی کنترل کردن خود و پرهیز از انجام بعضی کارها است. شرکت‌کننده پسر شماره پنج: "مرزیه که خودمون دور خودمون می‌کشیم با معنویت. ببینید ما یه کارایی رو نباید انجام بدیم. از روی انسانیت نباید انجام بدیم، انسانیتش مهمه. خودمون یعنی دور خودمون رو می‌بندیم".

• غیرت

✓ علاقه داشتن

✓ اهمیت داشتن برخی افراد و موضوعات برای شخص

✓ تلاش برای محافظت کردن از آن‌ها/دفاع از چیزهای ارزشمند

تعریف: غیرت داشتن به معنی علاقه داشتن به موضوع یا شخصی خاص و اهمیت داشتن آن‌ها برای فرد است که موجب می‌شود شخص از موضوعات/افراد مورد علاقه‌ی خود محافظت کند و در صورت لزوم از آن‌ها دفاع کند.

شرکت‌کننده پسر شماره یک: "غیرت... غیرت تو پسرا بیشتره، معمولاً میگن ایرانیا با غیرتن امی خندد". ایرانیا معمولاً تو جوونا مخصوصاً پسرا که غیرت دارن مثلاً دوست ندارن خانمم زنم خواهرم یا دخترم با هر کسی بره بیاد یا مثلاً اگه اتفاقی بیوفته قضیه ناموسی باشه مثلاً خیلی بهشون برمی‌خوره به پسرای ایرانی. یه فیلمی بود، لاتاری اتفاقاً همینه. یه جورایی خیلی این شخصیت امیرمهدی خیلی غیرتش یهو گل کرد که آقا ناموس منو بردن یه همچین بلایی سرش آوردن".

شرکت‌کننده پسر شماره چهار: "از علاقه زیاد. دخترها هم اینو دارن".

شرکت‌کننده پسر شماره پنج: "برامون مهمه و نمی‌خواهیم از دستش بدیم".

• عفت

✓ ویژگی‌ای شبیه حیا

✓ رعایت کردن حرمت‌ها

تعریف: عفت داشتن صفتی شبیه به حیا است و به معنی داشتن حریم و رعایت کردن حریم‌ها و تلاش برای حفظ حرمت‌ها است.

شرکت‌کننده پسر شماره دو: "عفت با حیا تقریباً با همدیگه برابرین".

شرکت‌کننده پسر شماره سه: "عفت تو دخترا بیشتره تا تو پسرار. البته بهتره بگم، اهمیت عفت بیشتره در دخترا. مثلاً می‌گن که عفتت کجا رفته. عفت کلامت کجا رفته. یعنی این‌که حیا و شرم باید بکنن اون حرمت‌هایی که باید، رعایت بشن".

در گروه دختران، ویژگی مثبت خاصی مطرح نشد. صرفاً یکی از شرکت‌کننده‌ها معتقد بود نوجوانان ایرانی به نسبت نوجوانان سایر کشورها، "توانایی جسمانی بالاتری" دارند. این نکته به عنوان یکی از ویژگی‌های خاص جامعه ایرانی ذکر شد و سایر اعضای گروه نیز اگرچه صراحتاً اعلام نکردند که با این عقیده موافق‌اند؛ مخالفتی نیز ابراز نکردند.

شرکت‌کننده دختر شماره یک: "به نظر من آدم‌های که توی آب و هوای گرمتر به دنیا میان خیلی مثلاً قدرتمندترن از نظر بدنی خیلی قدرتشون بیشتره، یعنی می‌خوام بگم آب و هوا خیلی رو آدم‌ها تأثیر می‌ذاره. تسهیلگر: یعنی نوجوونای ما توانمندی جسمیشون به نسبت سایر نوجوونا بیشتره؟ من احساس می‌کنم این طوره چون می‌دونید به خاطر این می‌گم که مثلاً وقتی که ایران توی المپیک شرکت می‌کنه، همیشه توی کشتی و وزنه برداری خوبه. ولی فوتبالش کسی ازش تعریف نمی‌کنه ولی تو کشتی و وزنه برداری خیلی ایران رتبه میاره".

از آن جایی که در گروه دختران ویژگی مثبت خاصی مطرح نشد، در رابطه با سه خصوصیتی که در گروه پسران بیان شده بود، بحث شد. دختران، پس از کمی بحث و گفتگو بیان کردند که به نظر آن‌ها نیز این سه ویژگی به طور خاص در نوجوانان ایرانی به نسبت نوجوانان سایر کشورها، بیشتر وجود دارد. لازم به ذکر است که هم پسران و دختران معتقد بودند که این سه خصلت نسبت به گذشته کمتر شده است. نکته‌ی دیگر این است که تعاریف و برداشت دخترها از این سه ویژگی با برداشت پسرها تقریباً یکسان بود. یکی از برداشت‌ها در رابطه با عفت متفاوت و قابل توجه است:

شرکت‌کننده دختر شماره سه: "عفت تو نوجوونی، یعنی این‌که من خیلی عذر می‌خوام، این‌که یه دختر با یه جنس مخالف هست با چند تایی دیگه نباشه همزمان. به این می‌گن عفت".

به نظر می‌رسد نه تنها میزان این سه خصلت بلکه تعریف آن‌ها نیز به نسبت گذشته تغییر یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش، بررسی وجود/عدم وجود توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی از نظر متخصصان و نوجوانان ایرانی بود. در واقع، پژوهشگران به دنبال یافتن پاسخ برای این سؤال‌ها بودند که آیا از نظر متخصصان و همچنین نوجوانان، توانمندی‌هایی خاص نوجوانان ایرانی وجود دارد/ند که در نظام طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌ها ذکر نشده باشد/ند؟ در ادامه، یافته‌های به دست آمده از گروه متخصصان و نوجوانان در دو بخش مجزا مورد بحث قرار می‌گیرند.

گروه متخصصان

ویژگی‌های ذکر شده توسط متخصصان عبارت بودند از: اطلاعات عمومی بالا، بازداری رفتاری بالا، زود یاد گرفتن مطالب، ایفای چند نقش به طور همزمان، سرسختی، وفاداری و رازداری (نسبت به همسالان). همچنین نوجوانان نیز حیا، غیرت و عفت را به عنوان توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی برشمردند. با در نظر گرفتن ملاک‌های ده گانه توانمندی‌های منشی، نمی‌توان موارد ذکر شده توسط متخصصان را توانمندی منشی نامید. بلکه این‌ها بیشتر صفات مثبت هستند. ملاک‌های ده گانه‌ی توانمندی منشی عبارت‌اند از (پیترسون و سلیگمن، ۲۰۰۴):

۱. رضایت‌بخش بودن (آن صفت موجب ایجاد رضایت در فرد و دیگران می‌شود)
۲. ارزشمند بودن از نظر اخلاقی (صفت مورد نظر، حتی در غیاب نتایج سودمند آشکار، به خودی خود از نظر اخلاقی ارزشمند است)
۳. تضعیف و تحقیر نکردن دیگران (بروز توانمندی توسط فرد، به سایر افراد مجاور ضربه نمی‌زند)
۴. نامناسب بودن متضاد آن ویژگی (عکس این خصوصیت، صفت نامناسبی است)
۵. صفت‌گونه بودن (باید طیفی از آن ویژگی وجود داشته باشد تا بتوان آن را توانمندی در نظر گرفت)
۶. متمایز بودن (صفت مورد نظر از سایر توانمندی‌های ارائه شده متمایز و با آن‌ها متفاوت است)
۷. الگو یا نمونه کامل بودن (افراد بزرگ و برجسته این ویژگی را دارند)
۸. نمونه‌های بارز داشتن (الگوها و مصادیقی برای آن توانمندی وجود دارد)
۹. فقدان یا کمبود انتخابی (برخی از افراد اصلاً ویژگی مورد نظر را ندارند)

۱۰. وجود مؤسساتی که از آن حمایت کنند (نهادهایی هستند که از افزایش این صفت در جامعه حمایت می‌کنند)

موارد ذکر شده توسط متخصصان، اگر نگوییم همه‌ی ملاک‌ها، تعداد زیادی از این ملاک‌ها را ندارند. بنابراین، نمی‌توان آن‌ها را به عنوان توانمندی منشی که قابلیت اضافه شدن به مجموعه ۲۴ تایی توانمندی‌های منشی را داشته باشند؛ در نظر گرفت. به طور مثال، *اطلاعات عمومی بالا* / *داشتن*، بسیاری از این ملاک‌ها از جمله نامناسب بودن متضاد آن ویژگی، رضایت‌بخش بودن و ارزشمند بودن از نظر اخلاقی را ندارد. اگرچه به اعتقاد پژوهشگر و بر اساس گفته‌های متخصصان ایرانی، به نظر می‌رسد آن‌ها نگاهی منفی و بدبینانه نسبت به نوجوانان و توانمندی‌های منشی آن‌ها دارند؛ با این حال، نوجوانان، ویژگی‌های قابل تأملی را در رابطه با توانمندی‌های خاص نوجوانان و جامعه ایرانی مطرح کردند که در ادامه، توضیحاتی در این باره ارائه می‌شود.

گروه نوجوانان

نوجوانان ایرانی، حیا را خویشتن‌داری، مرز داشتن، شرم داشتن از انجام بعضی رفتارها و پرهیز از انجام آن‌ها تعریف کردند. یکی از معانی حیا، در لغت‌نامه دهخدا "شرم" عنوان شده است (دهخدا، ۱۳۷۷). پسندیده (۱۳۹۶)، نیز بیان می‌کند که حیا از دیدگاه لغت‌شناسان، به معنی حالت ناخوشایندی است که هنگام انجام کار ناپسند به دلیل ترس از سرزنش دیگران، در فرد به وجود می‌آید و باعث انقباض روانی و ترک آن کار نکوهیده می‌شود. این محقق، از کنار هم قرار دادن تعریف لغت‌شناسان، متخصصان و همچنین تعاریف ارائه شده در متون اسلامی، حیا را ترکیبی از حرمت تهدید شده، تأثر درونی و توانایی خودمهارگری تعریف می‌کند (پسندیده، ۱۳۹۶). ماهیت حیا به نحوی است که هم انسان را از انجام کارهای ناپسند و می‌دارد و هم فرد را به سوی انجام رفتارهای پسندیده و خوب رهنمون می‌سازد (رضاپور و گلی‌زاده، ۱۳۹۶). در یک مطالعه که روی مهم‌ترین ارزش‌ها و رذایل اخلاقی از نظر ایرانی‌ها انجام شد نتایج نشان داد که آبرو و حیا از جمله مفاهیم خاص فرهنگ ایرانی هستند که می‌توان آن‌ها را در زیر چتر غیرت مورد بررسی قرار داد. برخی از صفات مرتبط با غیرت، مانند تعصب مردانه‌تر هستند، برخی دیگر، مانند حیا، بیشتر زنانه هستند و برخی از مفاهیم مانند آبرو نیز کمتر جنسیت‌بندی شده‌اند (عطاری و همکاران، ۲۰۲۰). برخی پژوهشگران، فرهنگ ایرانی را در کنار سایر فرهنگ‌های آسیایی (مانند فرهنگ‌های کره‌ای، چینی و ژاپنی) فرهنگی مبتنی بر شرم می‌دانند. در این‌گونه فرهنگ‌ها، نظر و قضاوت دیگران در پیدایش احساس شرم نقش دارد و وقتی فردی احساس کند که افکار و رفتارش مورد تأیید دیگران، ارزش‌های پذیرفته‌شده و درونی‌شده جامعه نیست، احساس شرمساری می‌کند

(حسینی، آقاگلزاده، زعفرانلو و گلفام، ۱۳۹۶). بر همین اساس، فردی که در چنین فرهنگی زندگی می‌کند، شایسته است که در راستای حفظ حریم جمعی، منطبق با ارزش‌های مقبول و یا مطرود جامعه رفتار کند (قاضی‌مرادی، ۱۳۹۳). ذکر یک نکته در رابطه با معیار و حریمی که فرد آن را به عنوان مبنایی برای پرهیز کردن از انجام یک رفتار ناپسند قرار می‌دهد ضرورت دارد. در آیات و متون اسلامی، "آموزه‌های الهی" تعیین‌کننده‌ی مرزها و معیارها است در حالی که در مفهوم روان‌شناسی حیا، "محیط بیرونی و دیگران" فارغ از دینی بودن یا نبودن، تعیین‌کننده‌ی معیارها و مرزها هستند (اسدیان، قطبی و شعیری، ۱۳۹۴). حیا، از جمله آداب اجتماعی در جامعه ایرانی می‌باشد (شایگان، ۱۳۹۱) و از صفت‌های ارزشمند دینی در این فرهنگ به شمار می‌آید (شایگان، ۱۳۹۱؛ قاضی‌مرادی، ۱۳۹۳). به نظر می‌رسد حیا و شرم از جمله مفاهیمی هستند که در جوامع غربی معادل دقیق ندارند. واژه‌ی shame که اغلب، به عنوان ترجمه‌ای از واژه شرم به کار گرفته می‌شود، در فرهنگ غربی، معنایی منفی دارد و به صفاتی مانند خجالت، خفت، ذلت و ترس از سرزنش دیگران تعبیر می‌شود صفتی نکوهیده است و از آن جایی که در این تعبیر، به عنوان یک مسأله روان‌شناختی در نظر گرفته می‌شود؛ نیاز به انجام مداخلاتی مانند آموزش مهارت جرأت‌مندی و ابراز وجود برای افزایش عزت نفس دارد. در حالی که در فرهنگ ایرانی، شرم، به معنای خجالتی بودن نیست و این معنای نادرستی است که گاه به غلط به این صفت نسبت داده می‌شود. حیا و شرم، نه تنها بر خلاف برداشت روان‌شناسی مدرن از این مفاهیم، صفاتی مذموم و منفی نیستند؛ بلکه صفاتی ارزشمند هستند که مانع از انجام رفتارهای غیراخلاقی و خارج از چهارچوب اصول اعتقادی می‌شوند (قاضی‌مرادی، ۱۳۹۳). به نظر می‌رسد برخورداری از صفت حیا (به معنای مثبت و درست آن) و به کارگیری از آن می‌تواند منجر به حفظ و ارتقای سلامت روان نوجوانان شود. همان‌طور که یافته‌های یک پژوهش داخلی نشان داده است که آموزش حیا در کاهش اعتیاد به اینترنت دختران نوجوان اثربخش بوده است (جهانشاهی و احمدی، ۱۳۹۷).

عفت، نیز از دیگر صفات مثبتی است که نوجوانان ایرانی آن را جزء توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی برشمردند و پسران معتقد بودند لازم است دختران این صفت را بیشتر از پسران داشته باشند، همین‌طور که لازم است غیرت پسران بیش از دختران باشد. دختران نیز این گفته را تأیید کردند. البته از دیدگاه اسلامی، لزوم حفظ عفت فقط مختص زنان نیست و داشتن این صفت مثبت، از جمله مواردی است که هم برای مرد و هم برای زن ضرورت دارد (میرخانی و صفایی، ۱۳۹۳). نوجوانان، عفت را صفتی شبیه به حیا و به معنی رعایت کردن حرمت‌ها و حریم‌ها توصیف کردند. در لغت‌نامه دهخدا نیز این واژه، به عنوان پاکدامنی، پرهیزکاری و دوری از محرمات،

خصوصاً شهوات حرام معنی شده است (دهخدا، ۱۳۷۷). عفت، نتیجه داشتن حیا و احساس شرم است (قاضی‌مرادی، ۱۳۹۳). عفت و حیا لازم و ملزوم همدیگر هستند؛ یعنی کسی که حیا دارد عفت می‌ورزد و کسی که عفت دارد از انجام کارهای ناپسند شرم و از انجام آن‌ها دوری می‌کند (خادم‌پیر، ۱۳۹۴). عفت نیز انسان را از انجام رفتارهای ناپسندیده باز می‌دارد و به نظر می‌رسد این صفت نیز از صفات خاص فرهنگ ایرانی است. اشاره شد که عفت می‌تواند به معنای "پرهیزکاری و تقوا" نیز در نظر گرفته شود. جالب توجه است که رشید اضافه شدن "تقوا"، به مجموعه توانمندی‌های منشی را پیشنهاد می‌کند (رشید، ۲۰۱۲). از این لحاظ یافته‌های این مطالعه با پیشنهاد رشید در این رابطه همسو است و نشان می‌دهد که لازم است این ویژگی بیشتر بررسی شود.

در رابطه با عفت، علاوه بر مباحثی که مطرح شد، لازم است به یک موضوع که در گفته‌های نوجوانان ذکر شده بود نیز توجه شود. یکی از دختران، عفت داشتن را به لزوم پایبندی به یک رابطه رمانتیک با دیگری و پرهیز از داشتن چند ارتباط همزمان با سایرین تعریف کرده است. به عقیده‌ی پژوهشگران، این نکته جای تأمل و بررسی دارد. به نظر می‌رسد معنای مفاهیمی مانند عفت، در فرهنگ ایرانی در طول سالیان متمادی تغییراتی داشته است. به عقیده محققان، برداشت افراد از صفت عفت، در دهه‌های گذشته در ایران، با این برداشت مطرح شده، بسیار متفاوت بوده است. در گذشته، عفت، به معنی ارتباط و دوستی نداشتن با دیگری در هر شکلی و نه صرفاً "یک رابطه داشتن" بوده است. بررسی این موضوع می‌تواند یکی از موضوعات پیشنهادی جالب برای پژوهش‌های آتی باشد.

غیرت، دیگر صفتی که نوجوانان به آن اشاره و آن را علاقه داشتن و اهمیت داشتن برخی اشخاص و موضوعات برای یک فرد، تلاش برای محافظت کردن از آن‌ها و دفاع از موضوعات ارزشمند معنی کردند. غیرت، در لغت‌نامه دهخدا، به معنای رشک و حسادت، مایه‌ی رشک و همچنین در میان فارسی‌زبانان به معنی حمیت و محافظت از عصمت، آبرو، ناموس و نگهداری عزت توصیف شده است (دهخدا، ۱۳۷۷). غیرت، در معنای حسادت را می‌توان تقریباً معادل واژه‌ی jealousy (حسادت) در زبان انگلیسی دانست که در فرهنگ زبانی غربی عموماً به عنوان صفتی ناپسند در نظر گرفته می‌شود. در یک رابطه عاشقانه، ممکن است غیرت در بعضی موارد با حسادت، شباهت‌هایی داشته باشد اما از نظر مفهومی بسیار با آن متفاوت است. در این معنا، فرد نسبت به موضوع و یا فرد مورد علاقه‌اش حساسیت دارد و نسبت به آن احساس مسئولیت می‌کند و اگر فرد احتمال وارد شدن به حریم موضوع یا فرد مورد علاقه‌اش را بدهد، نسبت به این مسأله بی‌تفاوت نیست و عکس‌العمل نشان می‌دهد (میری و سبحانی‌نیا، ۱۳۹۴). سه شکل

تعرض به حریم و مرزها می‌تواند موجب برانگیخته شدن غیرت شود: اول، ادراک آسیب یا اهانت نسبت به ناموس دوم، تخطی ناموس و سوم، تعرض نفر سومی به ناموس. هر گونه تعرض نسبت به ارزش‌های مربوط به غیرت (به طور مثال ناموس) موجب برانگیختن پاسخ‌های هیجانی قوی و پیچیده در فرهنگ ایرانی از خودسرزنی گرفته تا ابراز خصومت نسبت به فرد خاطی می‌شود (رضوی، شعبان‌نژاد، و شرواستوا، ۲۰۲۰). غیرت نیز مانند هر صفت دیگری، می‌بایست در حد اعتدال به کار گرفته شود (مانند موضوع استفاده بهینه از توانمندی‌های منشی؛ فردلین، لیتمان-اواندا و نیمک، ۲۰۱۷). غیرت در شکل افراطی خود، به معنای تعصب و افراط در احساس مالکیت داشتن و انحصارطلبی است که گاه منجر به رفتارهای غیرمنطقی تحت عنوان غیرت می‌شود که در این حالت دیگر این صفتی مثبت و رفتاری غیورانه نیست، بلکه نوعی خودپرستی و امری مذموم است و کارکرد خود را به عنوان خصلتی اخلاقی از دست می‌دهد (میری و سبحانی‌نیا، ۱۳۹۴).

اما غیرت در معنای حمیت، از مفاهیم خاص فرهنگ ایرانی است و مانند شرم و حیا نمی‌توان معادل مناسبی برای آن‌ها در فرهنگ زبانی غرب پیدا کرد. غیرت مجموعه‌ای از ارزش‌های اخلاقی خاص فرهنگ ایرانی و مفهومی پیچیده است و خود این واژه به تنهایی ترجمه مستقیمی در زبان انگلیسی ندارد، اما نزدیک‌ترین ترجمه به غیرت (honor) می‌باشد. علامه طباطبایی غیرت را یک غریزه برانگیزاننده که در تمامی انسان‌ها وجود دارد در نظر می‌گیرد (عطاری و همکاران، ۲۰۲۰). شرواستوا (۲۰۲۰) نیز معتقد است غیرت ترجمه مستقیمی در انگلیسی ندارد و تعریف آن مجموعه‌ای متمایز از افکار، احساسات و رفتار مرتبط با تعرض به ناموس می‌باشد. به عقیده این محقق هر بررسی روان‌شناختی شخصیت بدون در نظر گرفتن غیرت ممکن است موجب نادیده گرفتن موضوعی مهم در بافت جامعه ایرانی شود. عطاری (۲۰۱۸) بیان می‌کند که غیرت یک کد اخلاقی خاص فرهنگی است و حداقل ده نام مرتبط با آن در زبان فارسی وجود دارد (کرامت، شرف، شرافت، جنم، احترام، حرمت، عزت، آبرو، تعصب، حیثیت). دیگر مفاهیم مرتبط با غیرت عبارتند از: حیا، عفت، عصمت، ناموس. غیرت با عفت ارتباط دارد و در فرهنگ دینی به عنوان یک صفت مردانه و بیشتر درباره ناموس به کار گرفته شده است (دهقان، ۱۳۹۲). بنابراین، در فرهنگ ایرانی، غیرت، یک صفت غالباً مردانه ارزشمند است که موجب دفاع از حریم شخصی و ناموس فرد غیرت‌مند می‌شود و نشان‌دهنده‌ی علاقه‌ی فرد نسبت به افراد مورد علاقه‌اش و موضوعات با اهمیت برای وی می‌باشد. نتایج چندین بررسی نشان می‌دهد که بین غیرت و ارزش‌های خانواده و رفتارهای محافظت از زوج همبستگی مثبت قوی وجود دارد (عطاری، باربارو،

سلا، شکلفورد و چگینی، ۲۰۱۷؛ عطاری باربارو، شکلفورد، و چگینی، ۲۰۱۷؛ عطاری و جمالی، ۲۰۱۶).

بر اساس مباحث مطرح شده و در مجموع می‌توان گفت، "حیا"، "عفت" و "غیرت"، از ویژگی‌های خاص فرهنگ ایرانی هستند که نمی‌توان معادلی دقیق برای آن‌ها در فرهنگ غربی پیدا کرد. همان طور که لوماس نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که برخی ویژگی‌های فرهنگی، غیر قابل ترجمه هستند (لوماس، ۲۰۱۶). او در مطالعه بین فرهنگی خود، لغات و صفات مثبت "غیرقابل ترجمه" و مرتبط با بهزیستی را به روش کیفی، بررسی کرد. در این پژوهش، ۲۱۶ لغت پیدا شد که غیرقابل ترجمه و در عین حال مرتبط با بهزیستی بودند. این لغات، در سه گروه احساس‌ها، روابط و شخصیت، طبقه‌بندی شدند. لوماس معتقد است واژه‌های بسیاری در فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف هستند که نمی‌توان ترجمه‌ای دقیق از آن‌ها ارائه داد؛ مانند واژه "تعارف" در زبان فارسی، "برکت" در زبان عربی و یا "سونائو" در زبان ژاپنی که معنای مطیع بودن از استاد و احترام گذاشتن شاگرد به معلم می‌باشد (لوماس، ۲۰۱۶).

بنابراین، می‌توان صفات ذکر شده را نیز از جمله ویژگی‌های غیرقابل ترجمه و منحصر به فرد فرهنگی در نظر گرفت. در نگاه پژوهشگران، این صفات در کنار تفاوت‌های ظریفی که با هم دارند، در یک نگاه کلی‌تر، موضوعاتی به هم مرتبط هستند. از یک طرف، حیا و احساس شرم داشتن باعث می‌شود که فرد با حفظ عفت و پاکدامنی خود، از مرزهای اخلاقی عبور نکند و از طرفی دیگر، شخص مقابل، با غیرت خود، به حفظ و دفاع از این مرزها می‌پردازد. این ویژگی‌های مثبت، از موضوعات ارزشمند و مورد تأکید در دین اسلام هستند و به نظر می‌رسد از این طریق وارد فرهنگ ایرانی شده و طی سال‌های زیاد، نسل به نسل در مجموعه ارزش‌های خاص این جامعه حفظ شده‌اند.

لازم به ذکر است که حیا، عفت و غیرت، در مطالعات دیگری نیز به عنوان یافته‌هایی مخصوص به فرهنگ ایرانی شناسایی شده‌اند (به طور مثال، ذبیح‌زاده، ۱۳۹۷؛ عطاری، ۲۰۱۸؛ عطاری و همکاران، ۲۰۲۰). در مطالعه ذبیح‌زاده، در رابطه با مفهوم‌بندی فرهنگی حریم خصوصی در ارتباط درمانی بین روان‌درمانگر و درمانجو، مردان و زنان شرکت‌کننده در پژوهش، حیا، شرم و عفت را از مصادیق برجسته حریم شخصی و زناشویی برشمردند. همچنین، آن‌ها غیرت را به عنوان یکی از ملزومات صیانت از حریم شخصی و زناشویی بیمار، طی ارتباط درمانی با روان‌درمانگر ذکر کردند (ذبیح‌زاده، ۱۳۹۷). یافتن مضامینی مشابه در مطالعات متفاوت می‌تواند مؤکد این نکته باشد که مضامین یافته شده از ویژگی‌های منحصر به فرد جامعه ایرانی است و می‌توانند به عنوان

1. sunao

صفات پیشنهادی که قابلیت اضافه شدن به مجموعه‌ی ۲۴ تایی توانمندی‌های منشی را دارند، بیشتر مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند. خصوصاً که به نظر می‌رسد این صفات، برخی از ملاک‌های ده‌گانه توانمندی‌های منشی از جمله تضعیف و تحقیر نکردن دیگران و نامناسب بودن متضاد آن ویژگی را دارند. اگرچه داشتن حداقل برخی از این ملاک‌های ده‌گانه ضروری است، با این حال، تنها معیار تشخیص یک صفت به عنوان توانمندی، داشتن تمامی شروط ملاک‌های ده‌گانه نیست و برای تصمیم‌گیری در این خصوص، به انجام بررسی‌ها و مطالعات گوناگون به همراه بحث و تبادل نظر میان تعداد زیادی از دانشمندان مربوط به این حوزه نیاز است (پیترسون و سلیگمن، ۲۰۰۴).

در کنار مطرح کردن پیشنهاد اضافه شدن صفات مثبت به دست آمده از یافته‌های این پژوهش به عنوان توانمندی منشی و ذکر دلایل آن، حفظ نگاه نقادانه به آن چه مطرح شده است به تعمیق مباحث کمک می‌کند. به اعتقاد پژوهشگران این مطالعه و بر اساس شناختی که آن‌ها در رابطه با دانش موجود توانمندی‌های منشی دارد، سازندگان نظام طبقه‌بندی و پژوهشگران این حوزه، در نگاه اولیه و بدون انجام پژوهش‌های بیشتر، می‌توانند ویژگی‌های مطرح شده را به دلایل زیر، توانمندی در نظر نگیرند:

ممکن است حیا و عفت به عنوان جلوه‌هایی از توانمندی "خودتنظیمی" و غیرت، از مصادیق توانمندی "مهربانی" در نظر گرفته شوند و یا این‌که این موضوع مطرح شود که این ویژگی‌ها، صفات مثبت فرهنگ‌بسته هستند و در تمام نقاط جهان به عنوان صفاتی ارزشمند تلقی نمی‌شوند. به عقیده‌ی محققان این مطالعه، اگرچه خودتنظیمی بخشی از این دو صفت مثبت (حیا و عفت) به شمار می‌رود، با این حال این خصوصیات ارزشمند، موضوعاتی فراتر از صرفاً خودتنظیمی داشتن و از لحاظ مفهومی با آن متفاوت هستند. افرادی که از صفات حیا و عفت برخوردارند، به ارزش‌هایی فراتر از استانداردهای شخصی خودشان پایبندند و قادرند افکار، احساسات و رفتار خودشان را با این ارزش‌ها محک بزنند و براساس نتیجه این سنجش، تصمیم بگیرند که رفتاری را انجام بدهند یا خودشان را از انجام آن منع کنند. همچنین غیرت، مفهومی متفاوت با مهربانی دارد. اگرچه بدون شک مهربانی بخشی از یک رفتار غیورانه است اما جنس غیرت از نوع مهربانی صرف نیست و شجاعتی به همراه دارد که این شجاعت لزوماً همراه با مهربانی نیست.

در پایان می‌توان گفت به عقیده پژوهشگران، تصمیم‌گیری در رابطه با اضافه شدن یا نشدن این ویژگی‌های مثبت به نظام طبقه‌بندی فضایل و توانمندی‌های منشی، مسأله ساده‌ای نیست و نیاز به انجام مطالعات و پژوهش‌های فرهنگی بیشتر در این رابطه دارد. در هر صورت، این برداشت که این مجموعه، فهرستی محتوم و غیرقابل تغییر است، برداشت درستی نیست. البته سازندگان

این نظام نیز چنین ادعایی را دارند و همواره پژوهشگران را به انجام مطالعات در فرهنگ‌های مختلف و ارائه پیشنهادهای خود مبنی بر ایجاد تغییراتی در این مجموعه تشویق می‌کنند. در همین راستا، رشید نیز اضافه شدن چند صفت مثبت مانند ایستادگی، خوش‌رویی، تقوا و صرفه‌جویی را به این مجموعه پیشنهاد کرده است (رشید، ۲۰۱۲). این پژوهش یکی از مطالعات پیشگام در حوزه‌ی توانمندی‌های منشی کودکان و نوجوانان بود که به بررسی توانمندی‌های خاص نوجوانان ایرانی پرداخت. داده‌های این پژوهش از شهر تهران جمع‌آوری شدند. به منظور انعکاس بهتر وضعیت فرهنگی ایران، بهتر بود اطلاعاتی از قومیت‌های مختلف (به طور مثال کرد، ترک و بلوچ) جمع‌آوری می‌شد. پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی، یافته‌های این پژوهش در قومیت‌های گوناگون، گروه‌های سنی مختلف و با روش‌های سنجش متفاوت (مانند پرسشنامه) مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند. همچنین مطالعه غیرت، حیا و عفت در جامعه‌های غربی (WEIRD) می‌تواند اطلاعات جامع و جالبی در رابطه با وجود-عدم وجود و ابعاد این صفات ارزشمند در این جوامع به دست دهد و می‌توان یافته‌های به دست آمده از دو شکل جوامع را در نگاهی تحلیلی مورد مقایسه قرار داد.

موازن اخلاقی

برای انجام این پژوهش، رضایت آگاهانه از متخصصین و رضایت کتبی از والدین دانش‌آموزان گرفته شد و کلیه افراد با میل و خواست خودشان در پژوهش شرکت کردند. به نوجوانان توضیح داده شد که اطلاعاتی که به اشتراک می‌گذارند، نزد محققین محرمانه باقی خواهد ماند و از اطلاعات به دست آمده صرفاً برای مقاصد پژوهشی استفاده خواهد شد. علت ضبط کردن صداها نیز شرح داده شد. علاوه بر این‌ها، در تمامی کدگذاری‌ها (گروه متخصصان و گروه نوجوانان)، اطلاعات شناسایی‌کننده حذف شدند.

سپاسگزاری

از تمام متخصصین، دانش‌آموزان، والدین، مدیران و اولیای مدارس که در انجام این پژوهش همکاری کردند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

مشارکت نویسندگان

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در روان‌شناسی بالینی است که توسط معاونت پژوهشی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی در دانشگاه شهیدبهشتی به شماره ۳۵۲۲۰ مورخ

۹۵/۱۱/۶ به تصویب رسید و همه نویسندگان این مقاله نقش یکسانی در طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری، پیش‌نویس، ویراستاری و نهایی‌سازی نوشته داشتند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

اسدیان، صدیقه، قطبی، ثریا، و شعیری، محمدرضا. (۱۳۹۴). طراحی مقدماتی مدل حیا مبتنی بر برداشت از آیات قرآن و مقایسه آن با روان‌شناسی شرم. *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱۳(۱۲)، ۱۴۵-۱۵۸.

[پیوند]

پسندیده، عباس. (۱۳۹۶). روش مفهوم‌شناختی موضوعات اخلاقی و کاربرد آن در مفهوم حیا. *اخلاق و حیاتی*، ۵(۲)، ۶۷-۹۶. [پیوند]

جباری، مهسا، شهیدی، شهریار، پناغی، لیلی، و مظاهری، محمدعلی. (۱۳۹۸). مطالعه‌ی کیفی تعریف توانمندی‌های منشی نوجوانان در جامعه‌ی ایرانی. *فصلنامه‌ی پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱۳(۲)، ۸۰-۶۴. [پیوند]

جهانشاهی، محدثه، و احمدی، خدابخش. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی آموزش حیا بر کاهش اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر در دختران نوجوان. *روان‌شناسی فرهنگی*، ۲(۱)، ۱۴-۱. [پیوند]

حسنی‌راد، مرجان، خداباری‌فرد، محمد، و حجازی، الهه. (۱۳۹۹). طبقه‌بندی توانمندی‌ها و فضایل با تأکید بر فرهنگ. *فصلنامه‌ی روانشناسی*، ۳۴(۴)، ۳۷۱-۳۹۴. [پیوند]

حسینی، محمد، آقاگلزاده، فردوس، زعفرانلو، عالییه، و گلفام، ارسلان. (۱۳۹۶). وجهه در فرهنگ ایرانی: بررسی قوم‌نگارانه‌ی مفهوم آبرو. *مجله‌ی زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۱۷، ۱۵۲-۱۲۱. [پیوند]

خادم‌پیر، علی. (۱۳۹۴). خاستگاه، عوامل و آثار شرم و حیا در نگاه قرآن و حدیث. *بصیرت و تربیت اسلامی*، ۱۲، ۱۵۳-۱۲۷. [پیوند]

خسروجردی، زهرا، حیدری، محمود، قنبری، سعید، و پاکدامن، شهلا. (۱۳۹۹). بررسی ویژگی‌های روان-سنجی سیاهه‌ی ارزش‌ها در عمل از مقیاس توانمندی‌های نوجوانان. *روان‌شناسی کاربردی*، ۱۴(۳)، ۲۴۳-۲۲۳. [پیوند]

دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). *لغت‌نامه*. تهران: دانشگاه تهران. [پیوند]

دهقان، رحیم. (۱۳۹۲). نقش زنانگی در مقوله‌ی اخلاقی غیرت. *اخلاق*، ۳۳، ۶۴-۵۲. [پیوند]

- ذبیح‌زاده، عباس. (۱۳۹۷). در رابطه با مفهوم‌بندی فرهنگی حریم خصوصی در ارتباط درمانی بین روان-درمانگر و درمانجو. رساله‌ی تخصصی دکتری، رشته روان‌شناسی بالینی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی. [پیوند]
- رضاپور، زینب، و گلی‌زاده، پروین. (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل مفهوم حیا در متون عرفانی با تأکید بر مشرب عرفانی بغداد و خراسان. *مطالعات عرفانی*، ۲۵، ۶۲-۳۷. [پیوند]
- شایگان، داریوش. (۱۳۹۱). *آسیا در برابر غرب*. تهران: امیرکبیر. [پیوند]
- قاضی‌مرادی، حسن. (۱۳۹۳). در ستایش شرم: جامعه‌شناسی حس شرم در ایران. تهران: نشر اختران. [پیوند]
- میرخانی، عزت‌السادات، و صفایی، سعیده. (۱۳۹۳). جایگاه "عفت جنسی" در شریعت اسلامی و تأثیر آن بر تحکیم بنیان خانواده. *زن و مطالعات خانواده*، ۶(۲۴)، ۱۴۷-۱۲۵. [پیوند]
- میری، مجتبی، سبحانی‌نیا، محمدرضا. (۱۳۹۴). انحراف در غیرت ورزی و پیامدهای آن در آموزه‌های اسلامی. *اخلاق*، ۵(۱۹)، ۱۳۷-۱۰۷. [پیوند]
- Atari, M. (2018). Culture of honor. In V. Zeigler-Hill, & T. K. Shackelford (Eds.). *Encyclopedia of personality and individual differences* (pp. 1–4). Cham: Springer International Publishing. [Link]
- Atari, M., Barbaro, N., Sela, Y., Shackelford, T. K., & Chegeni, R. (2017). The big five personality dimensions and mate retention behaviors in Iran. *Personality and Individual Differences*, 104, 286-290. [Link]
- Atari, M., Barbaro, N., Shackelford, T. K., & Chegeni, R. (2017). Psychometric evaluation and cultural correlates of the mate retention inventory–short form (MRI-SF) in Iran. *Evolutionary Psychology*, 15(1), 1-11. [Link]
- Atari, M., Graham, J., & Dehghani, M. (2020). Foundations of morality in Iran. *Evolution and Human Behavior*, 41, 367-384. [Link]
- Atari, M., & Jamali, R. (2016). Dimensions of women's mate preferences: Validation of a mate preference scale in Iran. *Evolutionary Psychology*, 14, 1-10. [link]
- Blanca, M. J., Ferragut, M., Ortiz-Tallo, M. & Beldayan, R. (2018). Life satisfaction and character strengths in Spanish early adolescents. *Journal of Happiness Studies*. 19(5), 1247-1260. [Link]
- Braun, V., & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. [Link]
- Capielo, C., Mann, L., Nevels, B., & Delgado-Romero, E. (2014). Multicultural considerations in measurement and classification of positive psychology. In J. T. Pedrotti, & M. L. Edwards (Eds.), *Perspectives on the intersection of multiculturalism and positive psychology* (pp. 31-44). Dordrecht: Springer. [Link]

- Freidlin, P., Littman-Ovadia, H., & Niemiec, R. M. (2017). Positive psychopathology: Social anxiety via character strengths underuse and overuse. *Personality and Individual Differences, 108*, 50-54. [[Link](#)]
- Heintz, S., Kramm, C., & Ruch, W. (2019). A meta-analysis of gender differences in character strengths and age, nation, and measure as moderators. *Journal of Positive Psychology, 14*(1), I-I. [[Link](#)]
- Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral & Brain Sciences, 33*, 61-83, 111-135. [[Link](#)]
- Hsieh, H.-F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research, 15*(9), 1277-1288. [[Link](#)]
- Jabbari, M., Shahidi, S., Panaghi, L., Mazaheri, M. A., & Oberle, E. (2021). Examining the link between character strengths and positive and negative mental health indicators in Iranian adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment. [[Link](#)]*
- Kabakci, O. F. (2019). Prediction of risky behaviors in adolescents: Effect of character strengths and being virtuous. *European Journal of Educational Research, 8*(2), 501-513. [[Link](#)]
- Lomas, T. (2016). Towards a positive cross-cultural lexicography: Enriching our emotional landscape through 216 'untranslatable' words pertaining to well-being. *The Journal of Positive Psychology, 11*, 546-558. [[Link](#)]
- Magyar-Moe, J. L. (2014). Infusing multiculturalism and positive psychology in psychotherapy. In J. T. Pedrotti, & M. L. Edwards (Eds.), *Perspectives on the intersection of multiculturalism and positive psychology* (pp. 235-249). Dordrecht: Springer. [[Link](#)]
- Malin, H., Liauw, I., & Damon, W. (2017). Purpose and Character Development in Early Adolescence. *Journal of youth and adolescence, 46*(6), 1200-1215. [[Link](#)]
- Martínez-Martí, M. L., & Ruch, W. (2017). Character strengths predict resilience over and above positive affect, self-efficacy, optimism, social support, self-esteem, and life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology, 12*(2), 110-119. [[Link](#)]
- McCammon, S. L. (2012). Systems of care as asset-building communities: Implementing strengths-based planning and positive youth development. *American Journal of Community Psychology, 49*(3-4), 556-565. [[Link](#)]
- Niemiec, R. M. (2018). *Character strengths interventions: A field guide for practitioners*. Canada: Hogrefe Publishing. [[Link](#)]
- Park, N. (2004). Character strengths and positive youth development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 591*, 40-54. [[Link](#)]

- Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Washington, DC: American Psychological Association. [Link]
- Plessis, G. A., & de Bruin, G. P. (2015). Using Rasch modelling to examine the international personality item pool (IPIP) values in action (VIA) measure of character strengths. *Journal of Psychology in Africa*, 25(6), 512-521. [Link]
- Plessis, G. A., Saccaggi, C. F., & Bruin, G. P. (2015). Cross-cultural differences in the character strength of citizenship in South Africa. *Psychology in Society*, 48, 22-44. [Link]
- Rashid, T. (2012, May). *The role of positive psychology in maximizing human potential*. Presentation at the Diversity Roundtable, Toronto, Ontario, Canada. [Link]
- Razavi, P., Shaban-Azad, H., & Srivastava, S. (2020). *Gheirat as a complex emotional reaction to relational boundary violations*. [Link]
- Salmela, M., & Uusiautti, S. (2015). A positive psychological viewpoint for success at school – 10 characteristic strengths of the Finnish high-achieving students. *High Ability Studies*, 26(1), 117-137. [Link]
- Schulz, J., Bahrami-Rad, D., Beauchamp, J., & Henrich, J. (2018). The origins of WEIRD psychology. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3201031> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3201031> [Link]
- Shek, D. T., Dou, D., Zhu, X., & Chai, W. (2019). Positive youth development: current perspectives. *Adolescent health, medicine and therapeutics*, 10, 131-141. [Link]
- Srivastava, S. (2020). Personality structure: Who cares? *European Journal of Personality*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/dvb4n> Retrieved from. [Link]
- Tang, X., Li, Y., Duan, W., Mu, W., & Cheng, X. (2019). Character strengths lead to satisfactory educational outcomes through strength use: A longitudinal analysis. *Frontiers in psychology*, 10, 1829. [Link]
- Wagner, L., & Gander, F., Proyer, R., & Ruch, W. (2019). Character strengths and PERMA: Investigating the relationships of character strengths with a multidimensional framework of well-being. *Applied Research in Quality of Life*. [Link]
- Wagner, L., Holenstein, M., Wepf, H., & Ruch, W. (2020). Character strengths are related to students' achievement, flow experiences, and enjoyment in teacher-centered learning, individual, and group work beyond cognitive ability. *Frontiers in Psychology*, 11, 1324. [Link]